

ANALIZA

BCBP | office@bezbednost.org | Gundulićev venac 48 | 11000 Beograd

Katarina Đokić

O autorki:

Katarina Đokić je diplomirala novinarstvo na Fakultetu političkih nauka u Beogradu i stekla master diplomu iz političkih nauka na Univerzitetu u Frajburgu.

Ona je član istraživačkog tima BCBP od marta 2012. godine.

Katarina se posebno interesuje za aktuelni razvoj NATO, te probleme diskriminacije manjina, nasilja izazvanog netolerancijom, rasizmom i etničkim tenzijama, kao i najbolje načine prevencije konflikata.

Kontakt:

katarina.djokic@bezbednost.org

Teme:

- NATO odlučuje o detaljima povlačenja iz Avganistana.
- Koji su budući projekti saradnje država članica NATO u okviru „smart defence“.
- Proglašavanje prelazne operativne sposobnosti raketnog štita

ŠTA MOŽEMO DA OČEKUJEMO OD NATO SAMITA U ČIKAGU?

Maj 2012.

Predstojeći samit NATO-a održaće se 20-21. maja u Čikagu. Ovaj skup najavljen je kao „implementacioni“ samit, na kome će se oceniti dosadašnje sprovođenje [odluka sa prethodnog samita u Lisabonu \(2010\)](#)¹. Tri velike teme nalaze se na agendi: (1) „tranzicija“ u Avganistanu, (2) kapaciteti NATO-a za odbranu teritorija i stanovništva i odgovor na bezbednosne izazove 21. veka (u okviru čega će pre svega biti zastupljeni *smart defence* i (3) izgradnja raketnog štita u Evropi), kao i jačanje partnerske mreže širom sveta.

Avganistan

Na prethodnom samitu najavljena je ubrzana predaja ovlašćenja bezbednosnim snagama Avganistana sa ciljem da one postanu nosioci bezbednosnih operacija do 2014. U međuvremenu, postalo je izvesno da je primarni cilj saveznika uključenih u ISAF² da što pre izađu iz Avganistana. Kritičari ističu, međutim, da je trenutni plan povlačenja do 2014. nerealističan, s obzirom na logističku složenost takvog poduhvata. Povlačenje iz Avganistana biće zanimljivo i u pogledu odnosa NATO-a i Rusije. U toku su pregovori, započeti na predlog ruske strane, o uspostavljanju tranzitnog kampa u Uljanovsku. Iako je naglašeno da se ovim putem neće transportovati oružje i opasne materije, ta inicijativa je [izazvala oprečne reakcije u ruskoj javnosti](#).

¹ Pregledna analiza odluka iz Lisabona i mogućih problema u sprovođenju može se naći na <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=125045&lng=en>

² International Security Assistance Force, u kome sem zemalja članica učestvuju i 22 države koje nisu članice NATO-a.

Još veći problem je situacija koju saveznici ostavljaju za sobom. Avganistanske snage bezbednosti, kao i cela država, ostaju zavisne od strane pomoći. U tom smislu, od samita se očekuje da dâ odgovor na dva značajna pitanja: prvo, da definiše strategiju dalje „tranzicije“ do 2014, i drugo, da razjasni na koji je način NATO spreman da pomaže Avganistanu posle 2014. Izvesno je da će NATO nastaviti da pruža finansijsku pomoć avganistanskim snagama bezbednosti, pri čemu se na samitu očekuje dogovor o tome koliko će ta pomoć iznositi, koliki će biti udeo pojedinačnih zemalja u njoj i u kom roku bi trebalo da se isplati. Najzad, očekuje se i konačni odgovor na pitanje da li će i u kom svojstvu deo NATO trupa ostati u Avganistanu i posle 2014.

„Smart defence“

Ekonomska kriza i mere štednje uticale su i na smanjenje izdataka za odbranu. Strateški koncept usvojen u Lisabonu predviđa, između ostalog, stvaranje efikasnije i fleksibilnije alijanse, tako da „poreznici dobiju maksimum sigurnosti za novac koji ulažu u odbranu“³. U međuvremenu, ovaj zahtev razrađen je u koncept *smart defence* („pametna odbrana“). *Smart defence* podrazumeva zajedničko korišćenje sredstava, postavljanje prioriteta za troškove i specijalizaciju pojedinih zemalja za pojedine odbrambene zadatke, kao i veću koordinaciju unutar NATO-a. Na predstojećem samitu predviđeno je donošenje dugoročne strategije razvoja *smart defence*. Pri tom bi trebalo da budu predstavljeni i usvojeni konkretni projekti izgradnje zajedničkih kapaciteta zamišljeni kao odgovor na trenutne nedostatke, a najavljena je i diskusija o dugoročnim projektima od strateškog značaja. Neki od ovih projekata već su započeti: izgradnja raketnog štita, kopneno osmatranje (Alliance Ground Surveillance) i vazdušni nadzor u baltičkim zemljama, koji se navodi kao već ostvareni primer za *smart defence*. Misija zajedničkog nadzora vazdušnog prostora (*air policing*), uspostavljena neposredno nakon prijema baltičkih zemalja (Estonije, Letonije i Litvanije) u članstvo 2004, podrazumeva rotaciju članica NATO-a u obavljanju ovog zadatka.⁴ Time su baltičke zemlje pošteđene nabavke borbenih aviona i, takođe, ohrabrene da se umesto izgradnje punih odbrambenih kapaciteta specijalizuju za pojedine oblasti (na primer, *cyber-defence*).

Iako je izvesno da će se strategija za razvoj *smart defence* u Čikagu lako usvojiti, njena implementacija mogla bi ići teže. Intenzivnija specijalizacija, grupisanje i deljenje kapaciteta zahtevaju jačanje poverenja u okviru NATO-a. Prema Rasmusenovim rečima, **potrebna je nova kultura saradnje unutar organizacije**. Osim toga, značaj strategije mogao bi se različito tumačiti među saveznicima: iz SAD-a već stižu upozorenja da *smart defence* **ne sme biti izgovor** Evropljanima da nastave sa nedovoljnim ulaganjem u odbranu. Žalbe Amerikanaca na nedovoljno učešće evropskih saveznika u finansiranju NATO aktivnosti stare su, doduše, koliko i sama Alijansa, ali smanjivanje izdataka za odbranu u Sjedinjenim Državama moglo bi da znači i manje učešće u NATO-u. Iz Vašingtona je već nagovešteno da će se redukcija vojnih izdataka najviše odraziti na prisustvo američkih snaga u Evropi. Povlačenje dela američkih trupa bi povećalo pritisak na evropske saveznike, od kojih mnogi takođe smanjuju vojne izdatke. Vratimo se na primer nadzora vazdušnog prostora na Baltiku: pojedini komentatori još ranije su upozorili da bi američko povlačenje iz Evrope moglo ugroziti uspeh

³ Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon, 19.11.2010. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm

⁴ NATO takođe obavlja nadzor vazdušnog prostora Islanda, Luksemburga i Slovenije.

ovog aranžmana ukoliko evropski saveznici ne "popune praznine" koje će ostati za Amerikancima⁵.

U tom smislu, *smart defence* bi mogao predstavljati i test sposobnosti Evropljana da održe operativnu sposobnost uz smanjeno učešće SAD-a. U toku prošlogodišnje intervencije u Libiji, koju mnogi vide kao početak trenda ravnopravnijeg učestvovanja evropskih saveznika u NATO operacijama, američka pomoć se pokazala neophodnom kod dolivanja goriva u vazduhu (air-to-air refuelling). U međuvremenu, Francuska, Nemačka i Holandija najavile su intenzivniju saradnju u cilju povećanja kapaciteta u ovoj oblasti. U tu saradnju [bi trebalo da bude uključena i Evropska agencija za odbranu \(EDA\)](#). U okviru koncepta *smart defence*, NATO, inače, predviđa veću saradnju i koordinaciju sa Evropskom Unijom, kao i saradnju sa drugim partnerima po potrebi.

Raketni štit

U Čikagu bi trebalo da bude proglašena prelazna operativna sposobnost NATO-ovog sistema protivrakete odbrane. Odluka o izgradnji sistema, koji bi pokrio sve evropske države članice NATO-a, doneta je na samitu u Lisabonu. Projekat izgradnje bi trebalo da se velikim delom zasniva na *Phased Adaptive Approach*, koji podrazumeva izgradnju kapaciteta za presretanje raketa srednjeg obima iz pravca Srednjeg Istoka. U prvoj fazi (čije će okončanje biti zvanično proglašeno u Čikagu) sistem presretanja balističkih raketa postavljen je na brodove na Sredozemnom moru, dok će u kasnijim fazama deo sistema biti instaliran i na kopnu (u Rumuniji i Poljskoj). Projekat bi trebalo da bude realizovan do 2020.

Ovakav pristup je trebalo da ublaži nepoverljivost Rusije prema postavljanju raketnih baza u zemljama Istočne Evrope. Iako je tadašnji predsednik Medvedev na samitu u Lisabonu u načelu podržao plan izgradnje raketnog štita, stavovi NATO-a i Rusije po ovom

pitanju daleko su od usaglašenih. Ocenjuje se da ni u Čikagu ne može doći do pomaka, budući da je teško uočiti jasne interese za saradnju i na jednoj i na drugoj strani. Novoizabrani predsednik Rusije Putin neće gostovati na samitu, ali će neposredno pre toga sastati sa liderima vodećih NATO zemalja u okviru samita G8. Izgradnja raketnog štita donekle je kontraverzna tema i unutar NATO-a, s obzirom na različiti značaj koji joj zemlje članice pridaju. Mada su sve članice formalno izrazile podršku izgradnji raketnog štita, sprovođenje ovog projekta prepušteno je prvenstveno Amerikancima, koji obezbeđuju i sredstva (presretače, radare i sl), dok je učešće evropskih saveznika ograničeno na ustupanje teritorije. Čak i ustupanje teritorije, pokazalo se, međutim, problematično u slučaju Češke, koja je odustala od ovakvog aranžmana 2011, a kao jedan od razloga za to navedeni su visoki troškovi održavanja raketne baze. Takođe, u jednoj analizi potekloj iz okrilja NATO-a nagovešteno je da je za „neke evropske saveznike“ pristajanje na izgradnju raketnog štita

Sta mogu da očekuju NATO-partneri...

Ova tema naći će se, po svojoj prilici, na margini agende u Čikagu, utoliko pre što se u okviru nje ne očekuju nikakve nove odluke.

Promene se u Čikagu ne očekuju ni u pogledu politike proširenja. Dok će NATO verovatno potvrditi svoju posvećenost politici otvorenih vrata, generalni sekretar Rasmusen već je [najavio da predstojeći samit neće biti samit proširenja](#). Ova najava pogodila je naročito Crnu Goru, koja se nadala dobijanju članstva u Čikagu.

⁵ Schake (2012), str. 15.

predstavljalo ustupak Amerikancima u funkciji pogađanja oko povlačenja nuklearnog naoružanja iz Evrope⁶.

Ostale teme

Na samitu se očekuje i zaključivanje *Deterrence and Defense Posture Review* (DDPR) lansirane u Lisabonu, koja bi trebalo da odgovori na ključna pitanja u vezi sa budućom ulogom nuklearnog oružja u politici NATO-a. S obzirom na debatu unutar NATO-a o ovoj temi, biće zanimljivo videti šta će doneti završni dokument DDPR. Aktuelna politička zbivanja u svetu mogla bi se, bez najave, naći na agendi. Izvesno je da će se NATO jednom deklaracijom osvrnuti na tzv. Arapsko proleće. Takođe bi trebalo očekivati ocenu intervencije u Libiji i njenih rezultata.

Iako na Samitu u Čikagu neće biti promena u strategijama i politikama NATO-a, on bi trebalo da pruži odgovore na značajna pitanja u vezi sa implemetacijom postojećih. Izvesno je da će ti odgovori biti formulisani tako da odražavaju jasnu viziju i koherentnost unutar NATO-a. Izvesno je i da će pojedini posmatrači tražiti znake slabosti, u svetlu preispitivanja „nove uloge“ NATO-a koje traje još od završetka Hladnog rata. I dok je malo verovatno da će NATO takve znake u Čikagu zapravo pokazati, trebalo bi računati sa određenim rizicima po uspeh samita. S jedne strane, postoji bojazan da su ciljevi postavljeni u okviru agende suviše ambiciozni i da je potrebno još vremena za razradu nekih rešenja koja bi trebalo da budu predstavljena. Osim toga, ne bi trebalo potceniti (moguće) nesuglasice između zemalja članica po određenim pitanjima. Nejasno je, na primer, u kojoj meri će evropske zemlje biti spremne da preuzmu finansijske obaveze prema Avganistanu (do sada su se samo SAD izjasnile o svom udelu). Smart defence i raketni štit mogli bi, doduše u internoj komunikaciji, poslužiti kao povod za dalju američku kritiku nedovoljnog ulaganja Evropljana u NATO. Nedostatak Sirije na agendi, koji je već povod kritika NATO-a da izbegava bavljenje krucijalnim temama⁷, mogao bi da zasmeta (Siriji susednoj) Turskoj. Uloga nuklearnog oružja u budućoj politici NATO-a već duže vreme je predmet razmimoilaženja između SAD i nekih istočnoevropskih zemalja s jedne, i nekih zapadnoevropskih zemalja (pre svih Nemačke, Holandije, Belgije i Norveške) s druge strane. Mada ne bi trebalo očekivati da se ova neslaganja unutar NATO-a odraze na

...a šta Sirija?

NATO je do sada izbegavao pitanje situacije u Siriji, mada su neke članice nedvosmisleno izrazile svoj stav o tome. Dok se, s jedne strane, kao razlog za to navodi (aktuelna) orijentacija NATO-a da ne preduzima intervencije bez mandata od Ujedinjenih Nacija (koji bi u ovom slučaju zbog vetoa Rusije izostao), generalni sekretar Rasmussen naglasio je u februaru da NATO ne namerava da interveniše čak i uz hipotetički blagoslov UN-a i da bi za Siriju rešenje trebalo tražiti na regionalnom nivou. Iako je Rasmussen na sastanku ministara odbrane NATO zemalja u aprilu ponovio da se vojna intervencija ne razmatra i neće biti razmatrana, zanimljivo je da je tom prilikom ipak došlo do diskusije sa ruskim ministrom spoljnih poslova Lavrovim (koji je bio gost sastanka) o situaciji u Siriji. Da pitanje intervencije – makar i u smislu korišćenja pretnje intervencijom za pritisak na sirijski režim – nije sasvim stavljeno ad acta pokazuje i nedavno pooštavanje francuskog stava prema Siriji. Stoga ne bi trebalo isključiti mogućnost da se u Čikagu, ipak, o Siriji razgovara. Za sada je, doduše, teško očekivati da bi se u tom slučaju stiglo dalje od osude akcija Asadovog režima, ali brz razvoj događaja mogao bi poremetiti i agendu u Čikagu.

⁶ Kamp (2011), str. 4.

⁷ Videti, na primer: <http://www.dw.de/dw/article/0,,15885391,00.html> i

<http://www.defensenews.com/article/20120326/DEFREG02/303260010/Afghanistan-Smart-Defense-Lead-NATO-Summit-Agenda>.

zaključke donesene u Čikagu, biće zanimljivo videti kako će na kraju izgledati dnevni red samita, koliko specifični će usvojeni dokumenti biti, kao i kako će se njihova dalja implementacija odvijati.

Izvori:

- Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon. NATO official texts, 19.11.2010. [online] http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Allied Leaders Agree on NATO Missile Defence System. NATO news, 20.11.2010. [online] http://www.nato.int/cps/en/SID-0F8537A5-161A96FD/natolive/news_68439.htm, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Auch Neuseeland erwägt früheren Truppenabzug. FAZ online, 18.04.2012. <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/afghanistan-auch-neuseeland-erwaegt-frueheren-truppenabzug-11721886.html>, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Australian Troops to Exit Afghanistan a Year Early. The Guardian, 17.04.2012, [online] <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/17/australian-troops-afghanistan-exit>, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Brannen, K. Afganistan, Smart Defense Lead NATO Summit Agenda. DefenseNews, 26.03.2012. [online] <http://www.defensenews.com/article/20120326/DEFREG02/303260010/Afghanistan-Smart-Defense-Lead-NATO-Summit-Agenda>, poslednji put pregledano 24.04.2012.
- Busse, N. Rasmussen fordert "neue Kultur". FAZ online, 18.04.2012. <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/nato-rasmussen-fordert-neue-kultur-11722242.html>, poslednji put pregledano 18.04.2012.
- Cameron-Moore, S. i T. Karadeniz. NATO to Stay out of Syria even if U.N. Mandate Emerges. Reuters, 17.02.2012. <http://www.reuters.com/article/2012/02/17/us-syria-nato-idUSTRE81G0ZF20120217>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- Chulov, M. i I. Black. French-led Push for Tougher Stand on Syria. The Guardian online, 26.04.2012. <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/26/syria-france-un-resolution-hama>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- Druker, Jeremy. Understanding US.-Czech Relations on Missile Defense. ISN Insights, 13.07.2011. [online] <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/ISN-Insights/Detail?coguid=eb06339b-2726-928e-0216-1b3f15392dd8&lng=en&id=131039&contextid734=131039&contextid735=131038&tabid=131038&dynrel=4888caa0-b3db-1461-98b9-e20e7b9c13d4,0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- EU Defence Ministers Discuss Pooling & Sharing in the Long Term. Defence Professionals news, 20.04.2012. [online] <http://www.defpro.com/news/details/34664/?SID=e760aba00caf6c73e5f5d97500390472>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- The European Phased Adaptive Approach at a Glance. The Arms Control Association fact sheet (b.d), [online] <http://www.armscontrol.org/factsheets/Phasedadaptiveapproach>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- Goure, D. Is NATO's "Smart Defense" Program a Glass Half Full or Half Empty? Lexington Institute - Early Warning Blog, 13.04.2012. [online]

- <http://www.lexingtoninstitute.org/is-natos-smart-defense-program-a-glass-half-full-or-half-empty-?a=1&c=1171>, poslednji put pregledano 24.04.2012.
- Ischinger, Wolfgang. Monthly Mind April 2012: BMD Before the Chicago Nato Summit – Turning a Game-Breaker into a Game-Changer. Munich Security Conference top news, 03.04.2012. [online] <http://www.securityconference.de/Top-News-Detail.55+M506910432c3.0.html>, poslednji put pregledano 24.04.2012.
- Illmer, A. NATO Plans to Stay the Course in Afghanistan. Deutsche Welle, 16.04.2012. [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15887021,00.html>, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Janković, S. Poziv Crnoj Gori u NATO očekivano izostao. Radio Slobodna Evropa, 22.03.2012. [online] http://www.slobodnaevropa.org/content/ocekivano_izostao_poziv_crnoj_gori_u_nato/24524239.html, poslednji put pregledano 24.04.2012.
- Kamp, Karl-Heinz. NATO's Chicago Summit: A Thorny Agenda. NATO Defense College research paper No. 70, novembar 2011. Dostupno na <http://www.ndc.nato.int/research/series.php?icode=1>, poslednji put pregledano 23.04.2012
- Knigge, M. NATO Gipfel: 'Die wichtigsten Themen sind gar nicht auf der Tagesordnung'. Deutsche Welle, 16.04.2012. . [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15885391,00.html>, poslednji put pregledano 24.04.2012.
- Kramer, A.E. NATO Plans in Russian City Are Protested. The New York Times, 21.04.2012. [online] http://www.nytimes.com/2012/04/22/world/europe/russians-protest-plan-for-nato-site-in-ulyanovsk.html?_r=4, poslednji put pregledano 26.04.2012.
- Mauer, Victor. NATO Summit: Forward-Looking Decisions, Difficult Implementation. Center for Security Studies, decembar 2010. [online] dostupno na <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=125045&lng=en>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- NATO and Afghanistan Launch Transition and Embark on a Long-term Partnership. NATO news, 20.11.2010. [online] http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_68728.htm, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- NATO Extends Baltic Air Policing Mission to 2018. DefenseNews, 08.02.2012. [online] <http://www.defensenews.com/article/20120208/DEFREG01/302080010/NATO-Extends-Baltic-Air-Policing-Mission-2018>, poslednji put pregledano 27.04.2012.
- NATO hält an geplantem Abzug aus Afghanistan fest. Deutsche Welle, 18.04.2012 [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15892532,00.html>, poslednji put pregledano 18.04.2012.
- Norton-Taylor, R. The Pressure Grows for a Quick Nato Exit from Afghanistan. The Guardian, 07.03.2012. [online] <http://www.guardian.co.uk/uk/2012/mar/07/uk-military-afghanistan-exit-analysis?INTCMP=SRCH>, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Preparing for Chicago. NATO news (b.d) [online] http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_84287.htm, poslednji put pregledano 23.04.2012.
- Monthly press briefing by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen, 05.03.2012. [online] http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_84865.htm, poslednji put pregledano 18.04.2012.
- Riegert, B. "Zeitplan für Afghanistan kaum zu halten", Deutsche Welle, 12.04.2012. [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15876687,00.html>, poslednji put pregledano 23.04.2012.

- Riegert, B. "Jumbo-Rat" stellt Weichen für Afghanistan, Deutsche Welle, 18.04.2012. [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15887685,00.html>, poslednji put pregledano 18.04.2012.
- Riegert, B. Die NATO will es preiswerter. Deutsche Welle, 18.04.2012. [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15890540,00.html>, poslednji put pregledano 18.04.2012.
- Riegert, B. NATO und Russland streiten über Syrien. Deutsche Welle, 19.04.2012. [online] <http://www.dw.de/dw/article/0,,15895025,00.html>, poslednji put pregledano 19.04.2012.
- Schake, Kori. US Retrenchment is Right and Overdue. U: Heisbourg, François i dr. All Alone? What US Retrenchment Means for Europe and NATO. Centre for European Reform, februar 2012, str. 15-27. [online] http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2012/rp_089_publish-4739.pdf, poslednji put pregledano 27.04.2012.